

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.11.2007, sp. zn. 25 Cdo 2563/2005, ECLI:CZ:NS:2007:25.CDO.2563.2005.1

Číslo: 6/2009

Právní věta:

Odpovědnost provozovatele vozidla za škodu způsobenou jeho provozem (§ 427 obč. zák.) nelze smluvně převádět.

V případě tzv. leasingu je třeba při určení provozovatele vozidla posoudit podle obsahu příslušné smlouvy, jaký rozsah práv k vozidlu vlastník převedl na leasingového nájemce. Za provozovatele vozidla nelze leasingového nájemce považovat tehdy, jestliže podle smlouvy byl oprávněn vozidlo za úplatu užívat obvyklým způsobem, aniž na něm směl provádět technické úpravy s výjimkou nutných oprav, měl hradit pouze údržbu a opravy vozidla a nebyl povinen vozidlo pojistit (pouze připojistit při cestě do zahraničí), přičemž pojištění vozidla včetně „zákonného pojištění“ bylo zahrnuto v „půjčovném“.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.11.2007

Spisová značka: 25 Cdo 2563/2005

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Obvodní soud pro Prahu 6 mezitímním rozsudkem ze dne 29. 11. 2000 rozhodl, že návrh žalobce je co do základu proti první žalované důvodný, vůči ostatním žalovaným žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi nimi a žalobcem. K odvolání žalobce a první žalované Městský soud v Praze usnesením ze dne 21. 9. 2001 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení se závazným právním názorem, že „judikaturou již bylo jednoznačně řešeno,“ že v případě škody, týkající se automobilu, který je předmětem leasingu (nájmu s následným prodejem), je třeba za provozovatele považovat leasingového dlužníka, tedy nájemce.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 19. 10. 2004 žalobu na zaplacení částky 560 549 Kč s příslušenstvím společně a nerozdílně proti všem žalovaným zamítl a rozhodl o náhradě nákladů

řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 31. 10. 1994 došlo ke střetu osobního automobilu VW Passat, řízeného druhým žalovaným, a motocyklu YAMAHA 600, řízeného žalobcem, který při nehodě utrpěl škodu na zdraví, jejíž náhrady se domáhá v tomto řízení. K nehodě došlo, když vozidlu řízenému druhým žalovaným vstoupil do jízdní dráhy neznámý chodec a druhý žalovaný, aby se vyhnul střetu s ním, vybočil do jízdní dráhy motocyklu žalobce, se kterým se přitom střetl. Soud dospěl k závěru, že ani jeden z řidičů nehodu nezavinil. Soud dále zjistil, že vůz VW Passat byl ve vlastnictví první žalované, podnikající pod obchodním jménem B., která se společností D., v. o. s., uzavřela dne 2. 5. 1994 smlouvu o půjčení osobního automobilu s jeho následným prodejem. Tuto smlouvu soud posoudil jako platnou smlouvu o koupi najaté věci ve smyslu § 489 a násl. obch. zák. Ve smlouvě si smluvní strany písemně sjednaly, že první žalovaná pronajme společnosti D., v. o. s., na dobu od 1. 5. 1994 do 1. 5. 1996 osobní automobil VW Passat s tím, že D., v. o. s., po této době automobil od první žalované koupí. Soud, vázán právním názorem odvolacího soudu ve zrušujícím usnesení, dovodil, že na základě této leasingové smlouvy byla provozovatelem uvedeného vozidla v den, kdy došlo k dopravní nehodě, společnost D., v. o. s. Následně dne 1. 7. 1995 byla uzavřena smlouva mezi první a třetí žalovanou, v níž je uvedeno, že je pokračováním smlouvy uzavřené dne 1. 5. 1994 mezi první žalovanou a společností D., v. o. s., a že veškeré závazky vyplývající z předcházející smlouvy přebírají první a třetí žalovaná a zavazují se je dodržet. Soud dospěl k závěru, že z hlediska odpovědnosti za škodu podle § 420 a § 427 obč. zák. ani jeden ze žalovaných není ve věci pasivně legitimován, neboť první žalovaná nebyla v době nehody provozovatelem vozidla, bylo prokázáno, že druhý žalovaný – řidič vozidla nehodu nezavinil, třetí žalovaná (DRMG, spol. s r. o.) v době nehody ještě neexistovala a závazek k náhradě škody od společnosti D., v. o. s., písemně nepřevzala (§ 531 obč. zák.), a ani čtvrtý žalovaný jakožto jednatel společnosti D., v. o. s., nebyl provozovatelem vozidla.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 16. 2. 2005 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se s jeho právním posouzením. V době, kdy došlo k nehodě, byla leasingovým nájemcem automobilu společnost D., v. o. s., a „v souladu s platnou judikaturou“ byla tato společnost také provozovatelem vozidla. Následně uzavřená smlouva ze dne 1. 7. 1995 pak nemá náležitosti smlouvy o převzetí dluhu podle § 531 obč. zák., neboť není uzavřena mezi původním a novým dlužníkem a neobsahuje souhlas věřitele (žalobce) ani označení a konkretizaci dluhu, proto třetí žalovaná není vůči žalobci zavázána k náhradě škody místo původního dlužníka ani vedle něj. Leasingový nájemce coby provozovatel vozidla (společnost D., v. o. s.) nebyl v tomto řízení žalován, proto odvolací soud shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru o nedůvodnosti žaloby vůči všem žalovaným.

Tento rozsudek napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c), příp. písm. b) o. s. ř. Namítá, že soudy se nesprávně vypořádaly s otázkou provozovatele vozidla, jež mu způsobilo škodu, nesprávně vyložily obsah obou smluv a rozhodly v rozporu s hmotným právem. Dovolatel namítá, že i na základě smlouvy ze dne 2. 5. 1994 provozovatelem vozidla zůstala první žalovaná, neboť se jí v této smlouvě výslovně prohlásila, a smlouvou ze dne 1. 7. 1995 pak převzala veškeré závazky z původní smlouvy třetí žalovaná, a převzala tedy i závazek z odpovědnosti za škodu, neboť k tomuto směřoval úmysl účastníků, což vyplývá i z výpovědi V. Z. při jednání dne 5. 10. 1998. Dovojuje, že odpovědnost tak přešla na třetí žalovanou, avšak v každém případě je odpovědnou první žalovaná, která si i ve smlouvách výslovně vymínila, že je provozovatelkou vozidla, a i v hlášení nehody pojišťovně se označila za provozovatelku předmětného vozidla. Zdůrazňuje, že přednost má ujednání stran, byť by bylo odchylné od soudní praxe, a to je třeba respektovat. Poukazuje na to, že nezaviněně utrpěl rozsáhlá zranění, která mu nezodpovědnou jízdou způsobil druhý žalovaný, který jen za zvláštních okolností nebyl uznán trestně odpovědným, a právně pochybnými smlouvami žalovaní způsobili nepřehlednost celého tohoto řízení, ovšem vedlejší účastník již v průběhu řízení část nároků žalobce uznal a část náhrady škody mu vyplatil. Je přesvědčen, že by bylo v rozporu s dobrými mravy, pokud by měl zůstat bez náhrady škody, kterou

vzhledem ke svému celoživotnímu postižení nezbytně potřebuje. Navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Vedlejší účastník ve vyjádření k dovolání se ztotožnil s rozsudky soudů obou stupňů a odkázal na své předchozí vyjádření ve věci. Podle jeho názoru oba soudy správně zjistily skutkový stav a správně jej zhodnotily po právní stránce. Zjištěný provozovatel vozidla je odlišný od žalovaných a k převodu odpovědnosti za škodu vzniklou žalobci nedošlo, proto je na straně žalovaných nedostatek pasivní legitimace, žádný z nich neodpovídá za škodu podle principu objektivní odpovědnosti a odpovědnost druhého žalovaného jako řidiče vozidla podle § 420 obč. zák. je vyloučena pro nedostatek jeho zavinění; jeho morální odpovědnost jde mimo rámec soudního řízení. Odpovědný subjekt byl zjištěn, ale nebyl žalován. Navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl.

První žalovaná ve vyjádření k dovolání nesouhlasí s názory žalobce, že by byla po uzavření smluv provozovatelkou vozidla. Ztotožňuje se s posouzením smlouvy ze dne 2. 5. 1994 uzavřené mezi ní a D., v. o. s., jako smlouvy leasingové, neboť jejím předmětem byl dlouhodobý pronájem osobního automobilu a jeho následný odprodej nájemci za zůstatkovou cenu, a vzhledem k tomu, že dle soudní praxe je leasingový nájemce provozovatelem vozidla, nemění na tom nic fakt, že ona po dopravní nehodě tuto oznámila pojišťovně. Smlouva uzavřená dne 1. 7. 2005 se třetím žalovaným je smlouvou o převodu leasingu, což nic nemění na skutečnosti, že ona nebyla provozovatelem předmětného vozidla. Navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobce zamítl.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, účastníkem řízení, zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o. s. ř., věc projednal a dospěl k závěru, že dovolání v rozsahu, v jakém je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., je důvodné.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (písm. a/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (písm. b/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení písm. b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (písm. c/).

Ve vztahu k první žalované směřuje dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který jeho dřívější rozhodnutí zrušil; dovolání je tedy v tomto rozsahu přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

Dovolatel ve vztahu k první žalované nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že první žalovaná nebyla v době nehody provozovatelem vozidla, s nímž se žalobce střetl a utrpěl tak škodu.

Odpovědnost provozovatelů motorových vozidel za škodu, jež je upravena v ustanovení § 427 obč. zák., je založena na objektivním principu; za škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu odpovídá zásadně provozovatel motorového vozidla bez zřetele na zavinění. Střetnou-li se provozové dvou nebo více provozovatelů a jde-li o vypořádání mezi nimi, odpovídají podle účasti na způsobení vzniklé škody (§ 431 obč. zák.).

Občanský zákoník v rámci úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků neobsahuje bližší ustanovení o tom, kdo je provozovatelem motorového vozidla ve smyslu § 427 odst. 2 obč. zák., zejména neobsahuje ustanovení obdobné dnes již zrušenému ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 63/1951 Sb., o odpovědnosti za škody způsobené dopravními prostředky, podle nějž se v pochybnosti má za to, že provozovatelem dopravního prostředku je jeho vlastník nebo každý spoluvlastník. Vzhledem k tomu, že k nehodě došlo v roce 1994, nelze pojem „provozovatel“ vykládat ani ve smyslu právních předpisů přijatých v pozdější době, zejména zákona č. 56/2001 Sb.

Stále ovšem platí, že obecně je třeba za provozovatele motorového vozidla považovat vlastníka vozidla, neboť u něj lze předpokládat možnost trvalé právní i fyzické dispozice s daným vozidlem.

Vlastník, který půjčí motorové vozidlo jinému, zůstává jeho provozovatelem a v zásadě také subjektem odpovědným za škodu vyvolanou zvláštní povahou jeho provozu. Místo provozovatele by odpovídal ten, kdo by dopravního prostředku použil bez vědomí nebo proti vůli provozovatele (srov. § 430 odst. 1, věta první, obč. zák., R 70/1969).

Odvolací soud svůj závěr o provozovateli vozidla, jímž byla žalobci způsobena škoda, zdůvodnil již ve svém zrušujícím usnesení odkazem na judikaturu (SR 3/2000) s tím, že společnost, jež byla v době nehody leasingovým nájemcem, měla právní a současně faktickou možnost vozidlo užívat. S tímto závěrem se dovolací soud neztotožňuje.

Nehledě k tomu, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. 5. 1999, sp. zn. 25 Co 558/98, otištěný v časopise Soudní rozhledy, č. 3, ročník 2000, není tzv. ustálenou judikaturou, nelze přehlédnout, že v tomto rozhodnutí byl řešen nárok leasingového nájemce, coby poškozeného, na pojistné plnění proti pojišťovně z důvodu, že on sám vynaložil náklady na odstranění škody vzniklé na předmětu leasingu; byl tedy řešen odlišný nárok na základě odlišných skutkových okolností. Ostatně toto rozhodnutí, jež bylo pro odvolací soud směrodatné, neobsahuje jednoznačný či paušální závěr, že v případě škody na automobilu, který je předmětem leasingu, se vždy za provozovatele považuje leasingový nájemce.

Vzhledem k tomu, že práva a povinnosti účastníků leasingové smlouvy nejsou v občanském ani v obchodním zákoníku kogentně upravena, řídí se – jako i jiné závazkové právní vztahy – především obsahem ujednání smluvních stran. Za situace, že ze skutkových zjištění vyplývá, že smlouvu o půjčení osobního automobilu VW Passat s jeho následným odkoupením uzavřela dne 2. 5. 1994 se společností D., v. o. s., první žalovaná jakožto provozovatelka automobilu, bylo třeba posoudit, zda touto smlouvou převedla na společnost D., v. o. s., tolik práv k „půjčenému“ automobilu, že již právně a fyzicky vozidlem nedisponovala, a provozovatelem vozidla se tak stala uvedená společnost. Jestliže – jak z předmětné smlouvy vyplývá – první žalovaná umožnila této společnosti za úplatu vozidlo užívat obvyklým způsobem, ne však na něm provádět technické úpravy s výjimkou nutných oprav, je zřejmé, že společnost D., v. o. s., mohla s vozidlem disponovat pouze fyzicky, a to v omezeném rozsahu, nebyla však oprávněna disponovat právně s vozidlem, vlastnický náležejícím první žalované. Ve smlouvě bylo ujednáno, že pojištění vozidla i „zákonné pojištění vozidla“ je zahrnuto v „půjčovném“, leasingový nájemce nebyl povinen ani vozidlo pojistit (pouze připojistit při cestě do zahraničí) a na základě smlouvy hradil pouze údržbu a opravy vozidla. V době nehody nebyl nájemce jeho vlastníkem a vzhledem k jeho omezeným oprávněním, co se fyzické a právní dispozice s vozidlem týká, nelze jej považovat za provozovatele vozidla. Je tedy zřejmé, že provozovatelkou vozidla byla i v době nehody první žalovaná. Okolnost, že v hlášení pojistné události po nehodě se první žalovaná označila za provozovatele vozidla, není samozřejmě samo o sobě rozhodující, avšak ani to nesvědčí pro závěr odvolacího soudu. Odpovědnost provozovatele vozidla je objektivní a nelze ji smluvně převádět. Proto ani ujednání ve smlouvě, že „pan Z. odpovídá za škodu způsobenou při provozu vozidla, a to podle příslušných ustanovení občanského zákona“ na odpovědnosti první žalované pode § 427 obč. zák. nemůže nic změnit.

Jak vyplývá z výše uvedeného, rozhodnutí odvolacího soudu ve vztahu mezi dovolatelem a první žalovanou není správné, dovolací soud proto napadený rozsudek v odpovídajícím rozsahu zrušil podle § 243b odst. 2, věty za středníkem, o. s. ř.

Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud v uvedeném rozsahu i toto rozhodnutí a vrátil v tomto rozsahu věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Ve vztahu mezi žalobcem a druhým, třetím a čtvrtým žalovaným se přípustnost dovolání řídí podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť v tomto rozsahu se nejedná o přípustnost ani podle § 237 odst. 1 písm. a) ani písm. b) o. s. ř., když oběma předcházejícími rozhodnutími soudu prvního stupně byla žaloba proti nim zamítnuta a napadené rozhodnutí odvolacího soudu je rozhodnutím potvrzujícím.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolání je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek (jiné otázky, zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění, přípustnost dovolání nezakládají - srov. ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř.) a současně se musí jednat o právní otázku zásadního významu.

Otázka, zda na základě dohody uzavřené mezi první žalovanou a třetím žalovaným dne 1. 7. 1995 přešel na třetího žalovaného závazek společnosti D., v. o. s., z odpovědnosti za škodu způsobenou žalobci při dopravní nehodě ze dne 31. 10. 1994, nemá zásadní právní význam pro rozhodnutí ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že provozovatelkou vozidla byla první žalovaná, nikoliv společnost D., v. o. s., je totiž tato otázka bezpředmětná. Jiné námitky ve vztahu k druhému, třetímu a čtvrtému žalovanému žalobce v dovolání neuplatnil a není tak důvod pro závěr, že by rozhodnutí odvolacího soudu mělo v tomto rozsahu po právní stránce zásadní význam ve smyslu uvedených ustanovení.

Nejvyšší soud proto dovolání žalobce v tomto rozsahu jako nepřípustné odmítl podle ustanovení § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) o. s. ř.